

Kultuhistorisk karaktärisering och bedömning

Värnamo kyrka

*Värnamo socken i Värnamo kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Byggnadsvårdsrapport 2006:51

Jonas Haas

Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Värnamo kyrka

*Värnamo socken i Värnamo kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport, foto och ritningar: Jonas Haas. Grafisk design: Anders Gutehall. Tryckning och distribution: Britt-Marie Littorin Hård

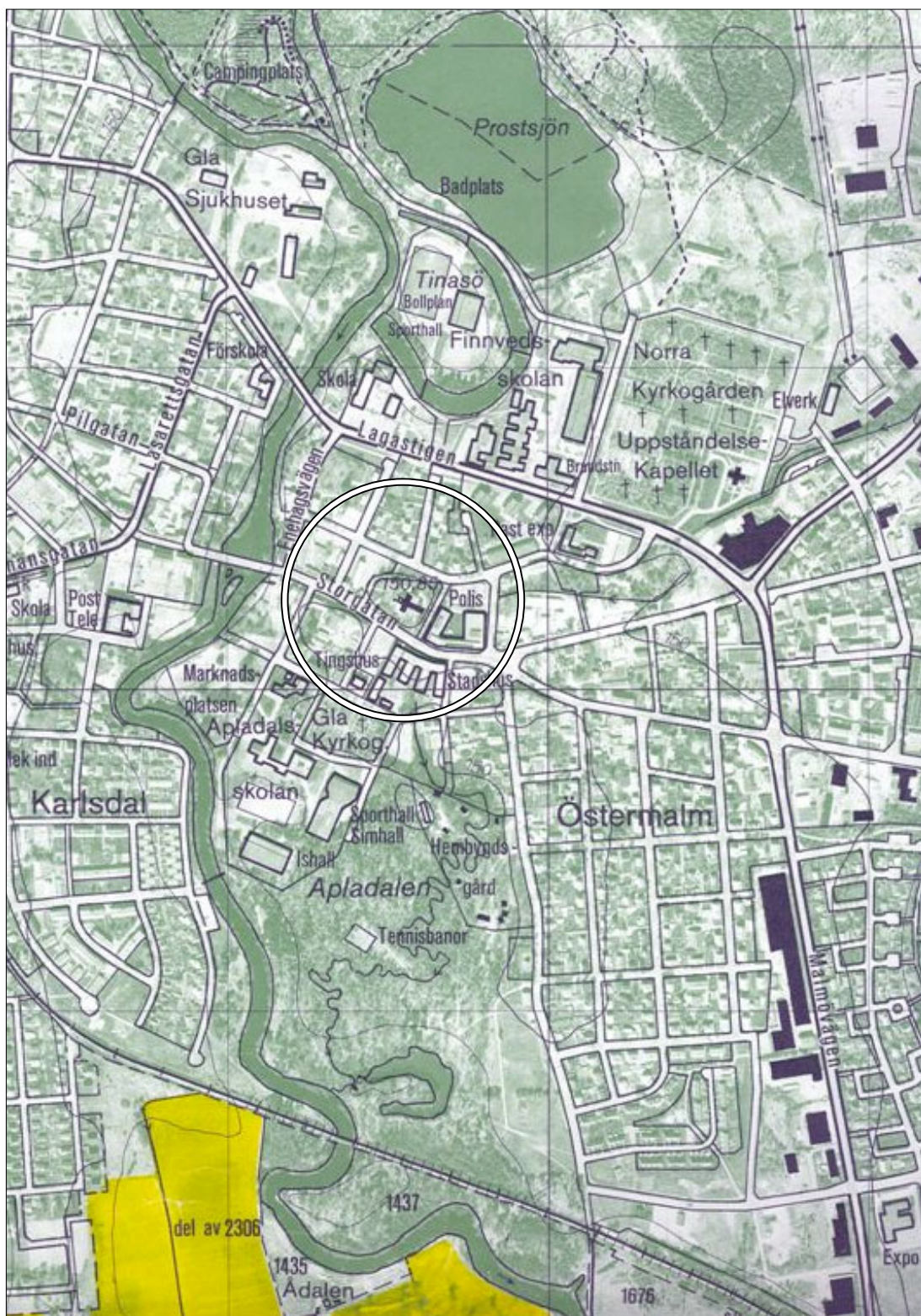
Jönköpings läns museum. Box 2133. 550 02 Jönköping Tel: 036-30 18 00. E-post: info@jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2005

Innehåll

Ekonomiska kartan	4
Inledning	5
Bakgrund	5
Syfte	5
Inventeringens uppläggning	5
Sammanfattande beskrivning	6
Beskrivning och historik	7
Socken och kyrkomiljön	7
Historik	8
Kyrkobyggnaden	8
Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning	11
Sammanfattning	11
Händelsehistorik	12
Referenser	15
Tryckta källor	15
Arkiv	15

Utdrag ur ekonomiska kartans blad, Värnamo 5D8i, 1986. Skala 1:10 000

Inledning

Bakgrund och omfattning

På uppdrag av arkitekt Lars Redegard har Jönköpings läns museum utfört en kulturhistorisk inventering och karakterisering av kyrkorna inom Värnamo kyrkliga samfälligheten. Arbetet har utförts i samband med upprättande av vård- och underhållsplaner för samfällighetens kyrkor och ska ingå som en del av detta. I Värnamo kyrkliga samfällighet har Vård- och underhållsplaner upprättats av arkitekt Lars Redegard. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades och avslutades under 2004. Inventeringen gäller kyrkobyggnader som är anlagda före 1939 eller omfattas av Kulturminneslagen och som fortfarande är i bruk. I Värnamo kyrkliga samfällighet berör detta förutom Värnamo kyrka även Fryele kyrka, Mariakyrkan och Nydala kyrka. Rapporten omfattar en genomgång av kyrkobyggnadens historik, beskrivning av exteriör och interiör och en beskrivning av dess kulturhistoriska värde. Antikvarie Jonas Haas vid Jönköpings läns museum har varit rapportansvarig.

Karakteriseringens syfte

Syftet med karakteriseringen är att öka kunskapen om det kulturhistoriska arv som kyrkobyggnaden bär på. Mer konkret ska arbetet ligga till grund för de vård- och underhållsplaner som ska tas fram av varje församling och som är en förutsättning att efter 2006 kunna söka kyrkoantikvarisk ersättning från stiftet. Resultatet ska också kunna ingå i länsstyrelsens och läns museets underlagsmaterial vid beslut i ärenden som berör kyrkobyggnaderna.

Uppläggning och rapport

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering och en arkivsökningsdel. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsstyrelsens arkiv över ärenden, med kopior från ATA's arkiv i Stockholm. Jönköpings läns museum har också ett arkiv över handlingar och pressklipp mm. Befintlig hembygdslitteratur har använts i förekommande fall. Arkivuppgifterna utgör således en sammanfattning av genomgångna arkiv och omfattar inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkans byggnadshistoria.

Rapporten är upplagd med en inledande kort sammanfattning, och en historik med händelser listade i kronologisk följd. Därefter följer en beskrivning av kyrkomiljön och historiken i löpande text, en beskrivning av kyrkans nuvarande utseende och till sist en kulturhistorisk värdering och bedömning.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen har gjorts av Jönköpings läns museum i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkas egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkor i stiftet och landet. Den kulturhistoriska värderingen och bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda byggnadsdetaljer utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån den kulturhistoriska värderingen och karakteriseringen tas beslut om vilka åtgärder som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Denna rapport ska finnas tillgänglig på Växjö stift, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Sammanfattande beskrivning

Fastighetsbeteckning: Kyrkan 1
Värnamo socken, Värnamo kommun, Östbo kontrakt, Värnamo församling, Växjö stift, Jönköpings län.

Värnamo kyrka uppfördes 1872-75 efter ritningar av Överintendentsämbetets arkitekt Albert Törnqvist. Kyrkan är uppbyggd efter en latinsk korsplan med rakslutet kor i öster och torn i väster. Exteriören är uppförd som en nyklassicistisk kyrka men med en del nygotiska drag såsom den spetsiga tornspiran och de spröjsade fönstren. Fasaderna är slätputsade och vita, och vilar på en kraftig naturstenssockel. Taket är ett sadeltak med relativt flack lutning, klätt med kopparplåt. Interiören präglas mer av samtida nygotiska stildrag, huvudsakligen utfört i trä. Långhuset är treskeppigt och mynnar i ett kor med tre höga bemålade glasfönster. Väggarna har kalkats vita och sedan länge förlorat sin ursprungliga murstensimiterande dekor, taket bärs upp av grå pelare med skulpterade vita kapital. Kyrkan har kvar sina ursprungliga bänkar med profilerade gavlar vilket är en väsentlig del av upplevelsen. Korfönstren skänktes till kyrkan 1898 och utfördes av Callmanders glasfirma i Göteborg. Kyrkan har varit föremål för tre mer omfattande renoveringar/ombyggnader men ändå lyckats behålla mycket av sin ursprungliga karaktär i behåll. Den mest omfattande ägde rum 1963 under ledning av Peter Celsing och omfattade delvis att vissa tidigare gjorda ändringar ändrades tillbaka och istort sett är det resultatet från den restaureringen som präglar kyrkan än idag. Senaste ändringen år 2000 innebar att södra korsarmen delvis inreddes till samtalsrum. Norra korsarmen är sedan tidigare inredd till ett mindre kapell.

Beskrivning och historik

Socken

Värnamo har sedan medeltiden fungerat som marknadsplats och knutpunkt för viktiga handelsvägar i Småland. Platsen var en anhalt på vägsträckningen från södra Sverige upp mot Jönköping och här fanns även lämpliga vadställen över Lagan. Värnamo har sedan tidig medeltid också varit centralort för Östbo härad. 1620 blev staden köping under Jönköping och 1859 blev Värnamo självständig köping. Läget vid Lagan underlättade för hantverkare och småindustrier som kunde utnyttja vattenkraften. 1877 kom järnvägen till Värnamo och i och med den började den verkliga tillväxten, grundad på handel, hantverk och industrier. Denna följdes av en befolkningsökning från 1880-talet och framåt, och 1920 hade köpingen växt så mycket att man erhöll stadsprivilegier. Värnamo präglas fortfarande av småindustrier och är en av tillväxtkommunerna i regionen.

Kyrkomiljö

Kyrkan ligger på en höjd öster om Lagan, i direkt anslutning till Kyrktorget där även tingshus och ett sentida stadshus ligger. Lagan delar staden i två delar, den västra delen som sedan äldre tider varit stadens handels- och marknadscentrum, och den östra delen där administrativa funktioner har samlats; kyrka, tingshus, skola, och numera även stadshus och polishus. Kyrkan ligger på en kyrkotomt utan begravningsplats, denna flyttades ut till en plats söder om Kyrktorget och tingshuset i början av 1800-talet när förbudet om begravingar i stadsmiljö kom. Kyrkotomten består av äldre träd som skapar en liten men dock offentlig parkkaraktär kopplad till Kyrktorget. Mellan Kyrktorget och kyrkan går Storgatan i väst-östlig riktning, utmed den ligger en tätare och lägre stadsbebyggelse från 1900-talet. I norr gränsar kyrkan till villabebyggelse från 1900-talets förra hälft och mitt. Ett hundratal meter nordväst om kyrkan ligger Norra kyrkogården som anlades 1905 och som därefter har utvidgats i etapper. Både den äldre kyrkogården i söder och den nya i norr är idag i bruk.

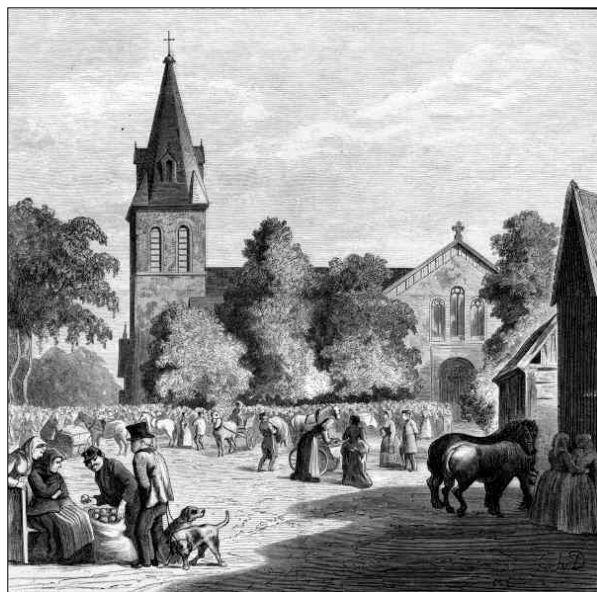
Värnamo kyrka sedd från nordväst. Kyrkan ligger idag omgiven av äldre träd som ger kyrkotomten en parkkaraktär. Bakom skymtar Kyrktorget och det sentida stadshuset.

Historik

Värnamo har haft en kyrka på nuvarande plats sedan medeltid. Den nuvarande kyrkan har föregåtts av minst tre tidigare kyrkor som gick skilda öden till mötes, men som alla stått på samma plats som den nuvarande. Den äldst kända kyrkobyggnaden uppfördes troligen under 1300-talet och bestod av ett långhus med kor och rund absid, uppfört av sten. Kyrkan raserades 1683 av danskarna men byggdes upp igen tre år senare, 1686. Kyrkan som uppfördes måste ha byggts med små medel och stod inte mer än 90 år. På grund av ökad befolkning under 1700-talet blev den snabbt för liten och 1776 ersattes den av en ny, mer än dubbelt så stor kyrka. Kyrkan byggdes upp kring en del av den gamla kyrkans väggar och med stenmaterial från den äldre byggnaden. Trots att den kraftigt om- och tillbyggda kyrkan var nästan dubbelt så stor som den medeltida föregångaren, ansågs den för liten och ersattes 1872 av den nuvarande kyrkobyggnaden. Även vid detta bygge återanvändes material från den föregående kyrkans murar. Vid grävning under norra korsarmen 1963 fann man murrester som tros härröra från den medeltida kyrkan.

Värnamo kyrka uppfördes 1872-75, efter ritningar av Albert Törnqvist, Överintendentsämbetet, i en tid när de historiserande nystilarna börjat prägla samtidens byggande. Ritningarna gjordes färdiga 1868 och utgör en omarbetning och förenkling av ritningarna till en kyrka som Törnqvist gjorde 1862 för Västra Eds församling norr om Västervik. Kyrkan i Västra Ed har en tydlig nygotisk karaktär men i Värnamo har förenklingen varit så genomgående att fasaden nästan fått en nyklassisk enkelhet. Ett grafiskt blad från tiden kring kyrkans uppförande visar ett alternativt torn som aldrig kom till utförande, och troligen har konstnären tecknat sin folklivsbild på distans, efter ritningar av kyrkan som under byggets gång ändrades.

Kyrkan har varit föremål för ett antal renoveringsprogram som satt sin respektive tids prägel på kyrkan. Vid den första från 1904 målades kyrkan i huvudsak helt om, vid den andra 1936 kläddes fackverkstaket in och interiören fick en helt ny färgsättning. Vid den senaste renoveringen 1963 som leddes av arkitekturprofessorn Peter Celsing, återgick kyrkan både till ett mer ursprungligt skick, samtidigt som den fick en modern prägel. År 2000 genomfördes ett större ommålningsprogram invändigt av underhållskaraktär och utrymmet under södra läktaren byggdes in. 2004 putsades samtliga fasader om.

Värnamo kyrktorg med folkliv. Etsningen föreställer kyrkan så som den först planerades utan urverk. Under byggets gång sköt man till dock till med extra medel så att ett urverk kunde sättas in och tornhuvuven ändrades i samband med det. Etsningen är således gjord innan kyrkan var färdig, med hjälp av arkitektens ritningar. Bild från ATA.

Kyrkobyggnaden

Kyrkan är uppförd som treskeppig korskyrka med rakt avslutat kor i öster och torn med vapenhus och huvudentré i väster. I norr och söder finns sidoentréer i gavlarna till tvärskeppen. Kyrkan är uppförd av gråsten, putsad och vitkalkad. Fasaderna är enkla och närmast klassiserande i sin osmyckade enkelhet. De högsnala och rundbågiga fönsteröppningarna i muren är gjorda utan annan inramning eller dekor än en enkelt avfasad kant mot muren. Rundbågsmotivet går igen i portalerna, som också de är återhållsamt artikulerade. Huvudentrés portal är mer framträdande med ett mer formaliserat gavelparti med korskrönt gavelspets. Även detta motiv,

den korskrönta gaveln, återkommer på flera ställen i kyrkans exteriör; korsarmarna, huvudentrén och tornmurens avslutning mot tornspiran. Övriga dekorelement inskränker sig en grund fris som av löper under taklisten på gavelröstena samt en del mindre blinderingar. De invändiga spiraltrapporna till orgelläktaren har markerats med egna runda utbyggnader i hörnet mellan tornet och långhuset. Takytor, utsprång, lister och fönsterbänkar etc är täckta med kopparplåt.

Interiör, vy mot öster. Kyrkan har mycket kvar av sin ursprungsinredning och en väl värdad helhet, vilket ger en rumsupplevelsen med hög autenticitet. Bänkinredningen målades om år 2000 och predikstolen fick sin nuvarande tillbakadragna placering och ett rum inreddes under södra korläktaren.

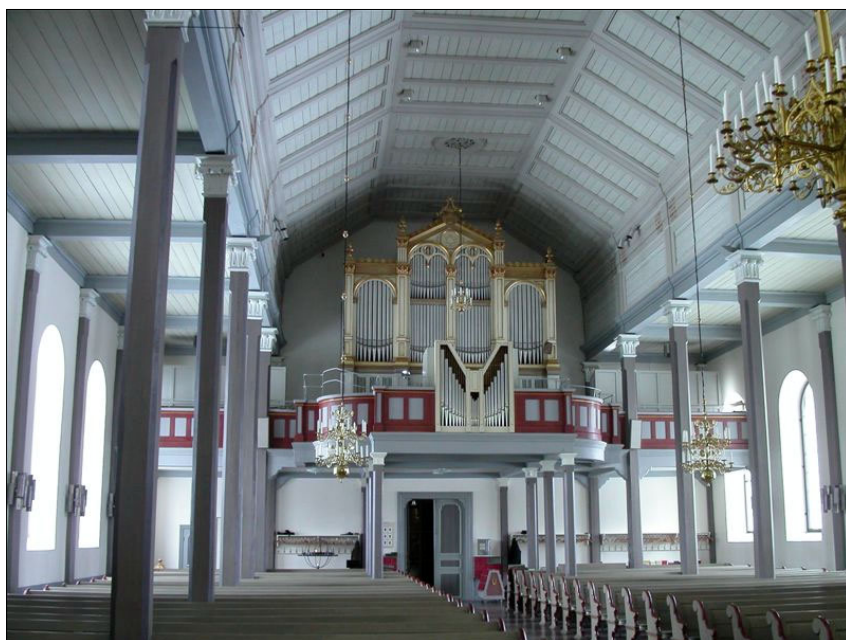
Interiören präglas genom sin trägotik i högre grad av historiserande stildrag än den återhållsamma exteriören. Över mittskepp och tvärskepp välver sig ett panelklätt tredingstak med synlig fackverksindelning, detta och läktare i tvärskepp samt i väster bärs upp av lätta och luftigt placerade pelare. Taket är målat i en ton som enligt ursprunglig beskrivning alluderar på himmelsgrått, pelarna i en varmgrå ton med avfasade kanter i mörkare grått och med vita kapital. Bänkarna med öppna och konturskurna gavelstycken är målade i två nyanser grågrönt med rödbruna kanter och profiler. Den nuvarande färgsättningen i olika grå nyanser går tillbaka till Peter Celsings restaurering 1963 och syftade till att lyfta fram och ge snickerierna och deras olika konstruktiva element en rikare skala. Den ursprungliga färgsättningen i kyrkrummet gick i varmare toner; väggar i rödgult, taket grågult med klargröna ramverk, rödbrunt marmorerade pelare och inredning i ekfärgad ådringsmålning.

Koret har en framträdande roll i kyrkrummet. De tre höga bemålade korfönstren skänktes till kyrkan 1898 och är gjorda av Reinhold Callmänder i Göteborg. Den marmorerade triumfbågen ramar in korrummet samt glasmålningarna och för att ytterligare förstärka fönstrens effekt är väggarna här något mörkare än omgivande väggar i koret. Korgolvet är upphöjt och består liksom i övriga kyrkan av den slipade kalksten som lades ovanpå det ursprungliga brädgolvet

vid ombyggnaden 1963. Korgolvet är i senare tid utvidgat mot väster så att nu endast motsvarande två bänkrader av de ursprungligen sex står kvar i de främre bänkkvarteren. Predikstolen följer Törnqvists ursprungliga ritning men uppfördes något senare och fick en mycket dominerande placering i mittskeppet. Predikstolen drogs vid senaste ombyggnaden 2000 tillbaka till sitt nuvarande läge i linje med norra sidoskeppet, för att inte skymma altaret, samtidigt som trappan flyttades och en handikappramp uppfördes. Ljuskronan av brons i korsmitten skänktes till kyrkan 1875 i samband med invigningen. Från Peter Celsings restarering 1963 hör däremot de skarpskurna armaturerna i stålplåt, som numera sitter på pilastrarna längs ytterväggen. Till de större rumsliga förändringarna hör inredandet av S:t Andreaskapellet i norra korsarmen. Kapellet inreddes 1974 med lösa stolar och tidstypiskt altarbord, altarskrank, ljusstakar mm samt den medeltida dopfunten som då nyss återbördats till kyrkan. År 2000 inreddes även ett motsvarande utrymme i södra korsarmen som samtalsrum.

S:t Andreaskapellet inreddes under norra läktaren 1974 efter ritningar av dåvarande stadsarkitekt Hugo Bolker. Rummet är väl utformat och tillräcklig öppet mot resterande kyrkorum så att korskyrkokaraktern inte förvanskats.

Orgeln ritades av E A Setterquist & son 1874. Orgelverket utökades 1938 och fick ett nytt orgelverk med ryggpositiv 1972.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Värnamo kyrka är ett representativt exempel på kyrkobyggandet kring 1800-talets andra hälft. När kyrkan uppfördes i början på 1870-talet befann sig kyrkobyggandet i en brytningstid mellan klassiserande och historiserande stilideal. Samtidigt gör sig både frireligiösa och nya högkyrkliga strömningar gällande i samhället. Kyrkan har ett återhållsamt yttre i en kluven blandstil som är betecknande för tiden. Den nästan nyklassicistiskt rena och avskalad exteriören i kombination med den mer nygotiskt präglade interiören med rika snickerier, bemålade korfönster och en predikstol på en framträdande plats i kyrkorummet är ett uttryck för detta.

Byggnadens exteriör är i såväl detaljer som helhet välbevarad och intakt, med därtill förknippade höga autenticitetsvärden. Enkelheten i fasaderna förankrar byggnaden bakåt i de nyklassiska idealen, medan fönsterspröjsning, tornspirans höga och spetsiga resning, tandsnittsfriser och blinderingar i putsen ger den en stilhistorisk förankring i historiserande arkitekturideal.

Även interiören visar upp ett välbevarat kyrkorum. Här överväger det nygotiska intrycket med uppåtsträvande, luftig och öppen konstruktion som betonar det tekniskt funktionella. Tvärskeppens delvis nya funktioner speglar vår tids mångfunktionella användande, men har ändå lyckats bevara mycket av den ursprungliga korskyrkokaraktären. De element som fortfarande uttrycker denna karaktär har därför blivit viktigare ur bevarande synpunkt för förståelsen av det ursprungliga kyrkorummet. Originalinredning som bänkar, predikstol, läktare, altarring mm är värdefull ursprungsinredning i det helhetsgestaltade kyrkorummet. Restaureringen från 1963 vittnar om sin egen tid tydligast i den särpräglade men underordnande armaturen. Den nuvarande färgsättningen från denna tid skiljer sig från den ursprungliga men ligger i linje med de ursprungliga intentionerna att framhäva de karaktäristiska elementen i konstruktionen. Läktarbröstningen, orgelfasaden, predikstolen, kyrkbänkarna, pelarna med kapitäl, takets synliga fackverkskonstruktion är exempel på viktiga delar av ursprungsinredningen som är viktiga delar av helheten. Dit hör även korfönstren som monterades 1898.

Kyrkplatsen har en lång kontinuitet sedan romansk tid och kring denna och kyrktorget har Värnamos viktigare institutioner samlats; tinghus, stadshus, polishus och skola. Kyrkplatsen runt kyrkan är planterad som en representativ parkanläggning enligt tidens tyskt romantiska drag. Platsen har både ett stort kulturhistoriskt värde genom sin långa kontinuitet som kyrkplats och ett stort miljövärde genom sina uppväxta träd.

Sammanfattning

- Kyrktomtens långa historiska kontinuitet är värdefull ur historisk synpunkt. Dess parkliknande karaktär har också höga miljöskapande värden som framhäver kyrkans särställning från de andra, profana, institutionerna runt torget.
- Återanvända delar av den medeltida kyrkan i det nuvarande murverket utgör historiska dokument över kyrkans föregångare.
- Det invändiga trätaget och den välbevarade konstruktionen med träpelare, panel, ramverk, listverk utgör ett arkitektoniskt värdefullt inslag i den höga kyrksalen.
- Korfönstren av R Callmander från 1898 har ett högt kulturhistoriskt värde och en viktig roll i upplevelsen av koret och den nygotiska tidsandan.
- Bevarad originalinredning som bänkar, predikstol, läktare, altarbord, altarring, dörrar, orgelfasad mm är värdefulla delar av en ursprungligt gestaltad helhet med höga autenticitetsvärden.
- Kulturhistoriskt värdefulla karaktärsdrag är de tidsenliga och högkyrkliga uttrycken i kyrkans latinska korsplan, korets framträdande roll och altarets förhållandevis enkla framtoning
- De sentida läktarunderbyggnaderna har utformats väl och diskret utan att förändra den ursprungliga upplevelsen av ett enhetligt kyrkorum, vidare uppdelning av rummet i olika funktioner bör ta stor hänsyn till detta.

Händelsehistorik

- 1867-68 Ritningar till ny kyrka i Värnamo av Albert Törnqvist. (ATA)
- 1872-75 Kyrkan i sin helhet uppförs. (ATA)
- 1874 Orgel byggd av E A Setterquist & Son. (ATA)
- 1898 Bemålade korfönster monteras, utförda av Reinhold Callmander, Göteborg och donerade av O A Scheele.
- 1904 Första gången som kyrkan ommålas invändigt. Enligt äldre fotografier från tiden innan 1898 var väggarna bemålade med imiterande murstensfogar och snickerierna mörkt marmorerade. (Enligt uppgift från programunderlag vid 2000 års restaurering, LST)
- 1905 Altaruppsats skänks av patron N V Linneroth. Föreställer en korsfäst Kristus tillbedd av två änglar på respektive sida. Utförd av konstnär M Rosendahl, Stockholm. Hänger nu på norra långhusväggen. (Carlsson, 2001)
- 1923 Byggnadsstyrelsen godkänner elinstallation, ny armatur och omtäckning av kyrktaket med galvaniserad svartmålad plåt. (ATA)
- 1926 Kungl. Byggnadsstyrelsen godkänner utvidgning av orgelläktaren för plats åt kören (ATA)
- 1927 Reparation och kalkstrykning av fasaden samt ny plåttäckning av taket. Under ledning av arkitekt Göran Pauli. (ATA)
- 1924 Träbjälklaget under trägolvet renoverades, med bibehållet trägolv (uppgift i programunderlag från 1999, LST)
- 1935 Predikstolen sänktes en meter, dock ej taket (uppgift i programunderlag från 1999, LST)
- 1936 Restaurering omfattande ny färgsättning i kyrkorummet med grågula väggar, bruna bänkar, innertaket kläddes med träfiberplattor, golvet lades om, trägolv i vapenhus byttes mot kalkstensgolv, katedralglas insattes och korfönstren patinerades, ”ovidkommande” dekor övermålades, dopplats inrättades, predikstolen sänktes och nytt uppvärmningssystem inrättades. Under ledning av ark. Paul Boberg. (ATA)
- 1937 Tornets urtavlor av kopparplåt ersätts med motsvarande transparenta. Utfört av Yngve Westerstrands urfabrik i Töreboda. (ATA)
- 1937 Hägnad av trä och ståltråd ersätts med stenbarriär med stenstolpar och järnkedjor i gränslinje mellan kyrkparken och Storgatan. Utfört av Erik Johansson; Hillerstorp. (ATA)

-
- 1937 Orgelverk utvidgas från 20 till 30 stämmor, av firma Åkerman & Lund. (JLM)
- 1948 Tillstånd att inreda dopkapell i norra korsarmen. Ritningsförslag av ark. Hugo Bolker. (ATA)
- 1950 Restaurering av votivskepp, utförd av Sjöhistoriska museet Sthlm. (ATA)
- 1954 Tillstånd för ny dopfunt av skulptören A. Wallenberg (ATA)
- 1960 Reparation av torntak med ny plåt, samt förgyllning av tornkulan. (ATA)
- 1964-65 Ny färgsättning interiört (vitkalkning av stenväggarna, taket i gråblått, pelarna i varmt grått och bänkarna i klarare färger än hittills, halvblank oljefärg), borttagande av träfiberplattor i taket, trägolvet i koret kompletteras med stenbeläggning, katedralglas byts ut och patinering på korfönstren avlägsnas, övermålning av änglafigurer, dopfunten ställs framför kortrappan, höjning av predikstol till ursprunglig höjd och nytt värmesystem installeras. Ett kalkstensgolv monteras ovanpå befintligt trägolv, vilket därmed höjs 10 cm. Inrättande av piscina i koret. Vapenhuset kompletteras med toalett och nytt vindfång. Under ledning av professor Peter Celsing. (ATA)
- 1964-65 Utvidgning av sakristian under kyrksalen (trappa i ny tillbyggnad på utsidan mot norr), södra korrummet omdisponerades till andaktsrum och mindre vigselrum, armatur, utbytande av altarets underdel i trä mot en d:o av sten, återställande av korskranket genom borttagande av fyllningar, breddning av sitsarna. Peter Celsing. (ATA)
- 1968 Tillstånd för byte av järnplåt mot kopparplåt på yttertak, inklusive plåtdetaljer som rännor, stuprör mm. Under ledning av ark. Hugo Bolker. (ATA)
- 1971 Tillstånd för nytt orgelverk (Magnussons Orgelbyggeri) och ett orgelryggpositiv (Noark Arkitektkontor AB). (ATA)
- 1974 Tillstånd för inrättande av andaktsrum i norra korsarmen efter ark. Hugo Bolkers ritningar. (ATA)
- 1974 Tillstånd för konservering, komplettering och uppställning av medeltida dopfunt. Konservator Wahlgren läns museet i Jönköping. (ATA)
- 1978 Handikappramp på norra sidan. Berglunds arkitektkontor AB. (JLST)
- 1980 Ny yttertrappa till huvudentrén i röd granit. Ritningar från Berglunds arkitektkontor. (JLM)
- 1988 Invändig underhållsmålning; ny kalkfärg på väggar, ljusare färg på altarrundel och predikstol (Värnamo nyheter 22/3 –88)
- 1989 Borttagande av näst nedre bänkrad under orgelläktaren och framflyttning av den nedersta raden (JLM)

-
- 1989 Uppsättande av blyinfattat konstglasfönster i sakristian av konstnären Winfried Baier (JLM)
- 1992 Omkalkning av fasader, klotet på kyrkspiran belades med bladguld. (Värnamo nyheter 18/7 –92)
- 1996 Konserveringsåtgärder på votivskepp (JLST)
- 2000 Invändig restaurering gällande utvidgning av korets golv mot väster, borttagande av bänkar, inrättande av handikappramp mot koret, installation av ett nytt flyttbart altare framför altarringen, uppförande av läktarunderbyggnader under den södra läktare och skapande av brandutrymning, justering av bänkarnas färgsättning, justering av kyrkorummets ljussättning, flyttning av äldre altarprydnad till långhusets norrsida, borttagande av kyrkvärdsbänk, inrättande av kyrkohistorisk avdelning under den västra läktaren, ny placering av predikstol med korg och trappa parallellt med mittskeppets längdriktning, målning av fönster och skydd för målade kor-fönster. Utfört under ledning av Planprojektering Arkitektkontor, Klippan. (JLST)
- 2004 Utvändig omputsning av fasader med sandkalk och målning med kalkfärg och KEIM. (JLM)

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv. (JLST)

Antikvarisk Topografiska Arkivet, Stockholm, genom kopior i Jönköpings länsstyrelses arkiv. (ATA)

Litteratur

Björkman, Sten, mfl (red.), *Svenska gods och gårdar. del XXVI, Småland: Jönköpings län (västra delen)*, Uddevalla 1943.

Carlsson, Sten L., *Sveriges kyrkoglar*, Lund 1973.

Carlsson, Lennart, *Klockorna kallar*, (kyrkobeskrivningshäfte), Skillingaryd 2001

Erixon, Sigurd, mfl, (red.) *Sveriges bebyggelse : statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden. Jönköpings län, del II*, Uddevalla 1955

Hederström, Christine, *Värnamo kommun, Kulturhistorisk utredning*, Smålandsstenar 1984

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: B260/04
Beställare: Växjö stift
Fastighetsägare: Värnamo kyrkliga samfällighet
Rapportansvarig: Jonas Haas
Foto: Jonas Haas
Län: Jönköpings län
Kommun: Värnamo kommun
Socken: Värnamo socken
Fastighetsbeteckning: Kyrkan 1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.